

samostatným složkám neolitického náboženství, které dnes můžeme vidět v hmotných i nehmotných památkách, materiálech, z kterých byly zhotoveny, a v motivech, kterými byly vyzdobeny. Závěrečná kapitola shrnuje tematiku celé knihy a lze za ni použít jen její úvodní větu „S minulostí je to jako s cizí zemí: nepochybujeme, že lidé v ní dělají věci jinak, víceméně ale dělají stejné věci jako my.“

Tato kniha potěší zejména proto, že je jak svěží vítr v zatuhlé knihovně. Dnešní společnost je natolik povrchní a zaměstnaná materialismem, peněží a kariérou, že každý člověk zabývající se jen trochu duchovnem okamžitě platí za podivína. Stejný náhled bohužel má i 90 % současných vědců řešících otázky minulosti. Neuvědomují si ale, že kultury vzdálené nám tisíce let, měly žebříček hodnot postavený jinak než máme dnes my. Pokud nenalezneme stroj času, tak nikdy nebudeme schopni plně rekonstruovat minulost, a tudíž nikdy nebudeme s jistotou vědět, co pro naše předky bylo nejdůležitější a proč. Artefakty dávají možnost rekonstruovat jen část materiální kultury, ale co se týče zvyků, náboženství atd., tak fungují jen jako jejich negativ. Právě v připuštění této myšlenky je kniha „Uvnitř neolitické mysli“ poněkud revoluční.

Přestože zavání novátorským přístupem k problému, tak by čtenář měl umět filtrovat informace a všechny názory autorů nebrat za dané. Mnohé předpoklady jsou doslova přitažené za vlasy a čas teprve ukáže, zda byl neolit hříčkou náhody, či následkem dopodrobna promyšlených kroků.

LEWIS, D., D. PEARCE. 2008. *Uvnitř neolitické mysli. Vědomí, vesmír a říše bohů*. Praha: Academia. 392 s.

Miloš Mendel – Víno a vinařství v dějinách islámu (2010)

Alena Tomková

*Katedra blízkovýchodních studií, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita v Plzni
alatmkova@yahoo.co.uk*

ZKOUMÁNÍ vývoje dějin islámu a společnosti velkých islámských říší oživila knižní novinka *Víno a vinařství v dějinách islámu* od předního českého arabisty a islamologa Miloše Mendela.

Jak je patrné z tematické náplně knihy a písemných pramenů v publikaci předložených, problematika vinařství, a zpracování a požívání různých alkoholických preparátů jako takových představovala v dějinách islámu velmi živý a všudypřítomný fenomén. V první části se autor zabývá vinařstvím ve světle islámského práva, věrouky a etiky. Na příkladech jednotlivých hadíthů, tedy zpráv o skutecích proroka Muhammada, a na základě výkladů Koránu a sunny středověkými islámskými exegety dokládá, že požívání vína v průběhu islámského středověku se setkávalo s ambivalencí názorů v závislosti na povaze jednotlivých islámských právních škol, které se uplatňovaly v konkrétní oblasti arabského a islámského středověku. Tyto názory variovaly od absolutního zákazu požívání vína s hrozbou vysokých trestů při porušení těchto zákazů až po umírněnější názory, kdy víno a jiné destiláty mohly být užívány jakožto prostředky tlumící projevy různých nemocí a neduhů. Kromě nejednoznačného pohledu islámské právní tradice a věrouky na vinařství se v průběhu dějin setkáváme i s hadíthy, které byly účelově přepisovány podle potřeb doby. Miloš Mendel poukazuje tímto na fakt, že i když islám od svého triumfu v 7. století zaujal ke konzumaci vína zpravidla negativní postoj, stále „šlo o normu, která byla po celé islámské dějiny tou či onou měrou porušována. Mezi nábožensko-právním ideálem a mezi společenskou realitou existoval trvalý rozpor“ (Mendel 2010: 151).

Velká část knihy je věnována úloze vína a vinařství v období rozkvětu arabských dějin. Autor se vydává i do období starověkého

Předního východu a poohlíží se po fenoménu užívání vína v kultuře předislámských Arabů. Na základě dokladů archeologických artefaktů je zmíněna kontinuita v oblíbě konzumace vína, která byla často součástí rituálů předislámských kultů. Právě díky této kontinuitě tradice předislámských kultů a také samozřejmě díky přitažlivosti pití vína se i přes veškeré zákazy, které přišly s postupným vývojem islámu a posunem problematiky do právní roviny, rozvinula ve středověkých dějinách Arabů velmi bohatá a dynamická vinařská kultura. Na tomto místě je třeba zmínit lehkost a vtip, se kterým autor podává svá svědectví z překladů arabských dobových dokumentů a spisů evropských cestovatelů a vyslanců, kteří v té době na dvorech arabských vládců působili. Právě zkazky o životě v podzámčí arabských dvorů jsou přínosnou antropologickou sondou do společnosti středověkých Arabů tak, jak ji ze suchopárných dějin arabských říší jen těžko poznáme. Právě nezřízená konzumace vína a jiných alkoholických substrátů byla podle autorových dokladů několikrát příčinou prohraných bitev, čímž je dokázáno, že vinařství a konzumace vína skutečně ovlivňovaly běh arabských dějin.

Islámské dějiny nejsou, jak víme, spojeny pouze s arabskou kulturou, ale prostupovaly celou oblastí od Blízkého východu přes střední Asii až po Indii a jihovýchodní Asii. Mimo oblast arabského světa podniká autor exkurs i do pravděpodobné kolébky vinařství – do Persie, kde bylo víno tradičně spjata s úkony prováděnými při rituálech zoroastriánů. Příchod islámu na území Persie v 7. století však představoval pro perské vinařství částečné omezení v konzumaci, nicméně z dobových zpráv autor poukazuje na fakt, že nadále víno sehrávalo důležitou roli jakožto symbol moci a prostředek společenské komunikace zejména v diplomatických kruzích. Tento kulturní a společenský aspekt v kultu vína zejména v safíjovské Persii (16.–18. století) byl patrný i na dvorech Osmanů, kteří ač muslimové přistupovali k zákazu konzumace a produkce vína vzhledem k existenci různorodých nemuslimských skupin na území Osmanské říše velmi flexibilně a racionálně. Vinařství totiž přinášelo značné finanční prostředky do státní pokladny v podobě daní a celních poplatků a od 18. století s částečnou sekularizací říše bylo pití vína známkou příklonu k modernizaci, a to zejména v očích Evropanů působících na osmanském dvoře. Autor si též v krátkosti všímá další vel-

ké islámské říše – mughalské Indie, ve které si však víno nezískalo takovou oblibu jako u jejích západních sousedů a kde s postupnou infiltrací Evropanů do říše převládla spíše konzumace alkoholu západní proveniencí.

Miloš Mendel uzavírá své historické bádání o fenoménu vinařství v islámském světě pohledem do osudů vína a vinařství v moderních arabských a islámských zemích, ve kterých je jeho konzumace a produkce spjata do velké míry s vnitropolitických vývojem dané oblasti. Spektrum pohledů na vinařství s ohledem na právní tradici a historickou zkušenost je velmi různorodé a variuje od stoprocentní prohibice (Írán, Saúdská Arábie) až po kvalitní šlechtění vinných odrůd za spolupráce zahraničních expertů (Libanon, Jordánsko).

Fenomén vinařství v islámském světě nebyl dodnes v českém prostředí podrobněji zpracován a lze říci, že autor se úkolu zhostil velmi důkladně a s přihlédnutím ke komplexnosti tématu jej podal čtivě a zajímavě. Odborná veřejnost ocení zejména bohaté překlady z orientálních jazyků a uvedení podrobných arabských, perských a tureckých termínů, které se k tématu vztahují. Miloš Mendel podal i fundovaný přehled o způsobech zpracování vína, pěstovaných odrůdách a všeobecně o blízkovýchodním vinařství jako takovém. To vše opět obohatil termíny z orientálních jazyků.

Bez nadsázky je možno konstatovat, že kniha *Víno a vinařství v dějinách islámu* představuje skutečný skvost na českém knižním trhu, který ocení nejen úzká akademická obec českých orientalistů, ale jistě i širší veřejnost zajímavící se o kulturní, společenské a politické aspekty nejen islámského civilizačního okruhu.

MENDEL, M. 2010. *Víno a vinařství v dějinách islámu*. Praha: Orientální ústav Akademie věd. 496 s.